

بسمه تعالی

تاریخ طب

هر علمی در درون خود دارای سه رکن اصلی موضوع، روش و اهداف است و بدون داشتن این سه جز، نمی تواند نام علم را بر خود بگذارد. علم تاریخ طب هم که امروزه - به عنوان یکی از حوزه های میان رشته ای جهت پاسخگویی به سوالات و نیازهایی که یک شاخه از علم به تنهایی قادر به پاسخگویی بدان نیست - در دنیا طرفداران زیادی پیدا کرده است، طبق همین قاعده، دارای این سه ویژه گی است.

در این نوشتار کوتاه بنا نیست که به روش های ورود به علم تاریخ طب که همان بررسی مدارک، اسناد، شواهد و همچنین روش های استدلال و قیاس و... است و همچنین به اهداف و رسالت های تاریخ طب، که گسترش افق های پیش رو و انجام مطالعات آینده نگر در جهت ایجاد پارادایم های جدید برای ارتقا کیفیت زندگی انسان مطابق با کرامت ذاتی اوست، بپردازیم بلکه تنها بناست تا به بررسی و تبیین موضوع علم تاریخ بپردازیم.

تاریخ طب متشکل از دو واژه تاریخ و طب است. موضوع علم تاریخ بررسی تغییرات و استمرار در آن و موضوع علم پزشکی بررسی بدن انسان و حفظ سلامتی و درمان بیماری ها است. بنابر این با توجه به این دو متغیر اصلی، موضوع علم تاریخ طب، بررسی تغییرات و تاثیر و تاثرات تاریخ و پزشکی بر یکدیگر است. به مفهوم دیگر موضوع تاریخ طب بررسی تغییراتی است که در تعریف مفهوم و روش های بهداشت و سلامت، بر بستر تاریخ ایجاد شده است.

از آن جا که برای بررسی بهتر می توان تاریخ را به زیر شاخه هایی همچون تاریخ سیاسی - نظامی، تاریخ اقتصادی و تاریخ اجتماعی تقسیم کرد، تاریخ طب هم زیر شاخه هایی این چنین دارد که در هر مورد تلاش می کند تا به سوالات مربوط به خود پاسخ دهد. برای فهم بهتر مطلب و به دلیل

ایجاز در سخن، تلاش می کنم تا در قالب طرح برخی سوالات کلی، موضوع علم تاریخ طب را توضیح دهم. بدیهی است که این سوالات کلی مطرح شده و در هر مورد می تواند به مصادیق کوچکتر تسری یابد.

در حوزه تاریخ سیاسی - نظامی سولاتی این چنین مطرح است:

- ❖ حوادث سیاسی و نظامی همچون جنگ ها، صلح ها، برآمدن و یا نابودی خاندان ها و نظام های سیاسی، چه تاثیری بر سیر تحولات پزشکی گذاشته است.
- ❖ تاثیر بیماری ها، اپیدمی های همه گیر و عدم سلامت روان جامعه چه تاثیری بر نتایج جنگ ها، تغییرات و تحولات سیاسی و حذف یا برآمدن خاندان ها و سلسله ها داشته است؟
- ❖ رسالت تاریخ طب در حوزه تاریخ اقتصادی، پاسخ دادن به چنین سولاتی است:
- ❖ رفاه اقتصادی یا حاکمیت فقر و تنگدستی در میان مردمان چگونه زمینه ساز تغییرات در امید به زندگی شده؟
- ❖ بروز بیماری های همه گیر یا تک گیر و تغییر نگرش نسبت به مفهوم بیماری، چگونه می تواند موجبات تحولات در حوزه اقتصاد را فراهم کند؟
- ❖ در حوزه تاریخ اجتماعی مفاهیم بسیار گسترده تر است و رسالت تاریخ طب می تواند پاسخ دادن به ابهاماتی همچون موارد زیر باشد:
- ❖ دین و جهان بینی چگونه در بازتعریف مفهوم سلامتی و بیماری موثر بوده؟
- ❖ حوزه وظایف و مسئولیت های انسان در مورد سلامتی و بیماری نسبت به خود و جامعه چگونه تعریف می شده؟
- ❖ تاثیر و اثر متقابل اعتقادات فرهنگی و سنت ها بر روی مفاهیم بیماری و سلامت چگونه بوده است؟ به عبارتی چه تحولات فرهنگی در پی بروز بیماری ها به وجود آمده و یا تغییر نگرش ها و سنت ها چگونه موجب تغییرات در سلامتی فرد و اجتماع شده است؟
- ❖ وضعیت پزشکی در میان طبقات مختلف اجتماعی چگونه بوده است؟
- ❖ بسترهای تغییر و تداوم در طب عامیانه چگونه فراهم می شده است؟

- ❖ شیوه های مختلف حفظ سلامتی و بهداشت در بین طبقات شهری، روستایی و ایلی در ادوار مختلف تحت تاثیر چه عواملی قرار داشته است؟
- ❖ اشخاص موثر در تحولات پزشکی چه کسانی بوده و چه تحولات پایداری ایجاد کرده اند؟

دکتر مسعود کثیری